

MUSIQUE POPULAIRE ARMÉNIENNE

NOUVELLE SÉRIE

CAHIER III.

(պեր 4) № 3

LES BRAVES
DE
SIPAN

CHOEUR HÉROÏQUE
(à capella)

par le R.P. KOMITAS

Traduction de Archag Tchobanian

Titres
par R. CHICHMANIAN

ԿՆՐՈՒՍԵՆԻ

Comité du Père Komitas, 15, rue Jean-Goujon, Paris.

EDITIONS MAURICE SENART
20, Rue du Dragon, Paris

Tous droits d'exécution, de reproduction et d'arrangements
réservés pour tous pays y compris la Suède, la Norvège
et le Danemark.

Copyright 1928, by Editions Maurice Senart -- Paris
Imp. Française de musique

Գ. ԳՍԻՆՆ

233, Fbg. Saint-Martin, PARIS (10e)

Ս. ԳՕՂՆՍԵՆ

28, Rue Serpente, PARIS (6e)

II Q I F
4-685

ՆԱՅ ԺՈՂՈՎՈՐԴԱԿԱՆ ՆՐԱԺԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՐ ՇԱՐՔ

ՏԵՏՐ Գ.

ՄԻՓԱՆԱՅ
ԲԱԶԵՐ

ՔԱՅԼԵՐԳ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԳԱՊԵՏ

Comité du Père Komitas, 15, rue Jean-Goujon, Paris.

EDITIONS MAURICE SENART
20, Rue du Dragon, Paris

Tous droits d'exécution, de reproduction et d'arrangements
réservés pour tous pays y compris la Suède, la Norvège
et le Danemark.

Copyright 1928, by Editions Maurice Senart -- Paris
Imp. Française de musique

ԿԵՂԻՄԱՆՆԵՐԻ

Դ. ՊԱԿԵՆՑ
233, Fbg. Saint-Martin, PARIS (10e)

Ս. ՊՕՂՈՍԵԱՆ
28, Rue Serpente, PARIS (6e)

PRONONCIATION ARMÉNIENNE

SH	prononcer comme	CH français
CH	»	TCH
KH	»	CH allemand
GH	»	R grasseyé
U	»	OU
I	»	Ï
S	»	SS
E (sans accent)	»	E muet comme dans <i>le, de, etc.</i>

DU MÊME AUTEUR

a.—Lyre Arménienne (chez Eschig, 48, Rue de Rome); b et c. — Armenische Dorflieder (chez Breitkopf u. Härtel)

NOUVELLE SÉRIE

Cahier I.— Danses
Cahier II.— Quatres mélodies populaires
(chez M. Sénart, 20, Rue du Dragon, Paris)

ՆՈՅՆ ՀԵՂԻՆԱԿԷՆ

ա.— Հայ քնար (քս. Esch. 48, Rue de Rome)
բ. եւ գ.— Հայ շինական երգեր (քս. Breitkopf u. Härtel)

ՆՈՐ ՇԱՐԳ

ցերտ 1.— Պարեր
ցերտ 2.— ջորս հայ ժողովրդական երգեր
(քս. Sénart. 20, Rue du Dragon, Paris)

“ ՄԻՓԱՆԱՅ ՔԱԶԵՐ ”

Les Braves de Sipan

Այս երգին բնագիրը, գրաբար բացատրութիւններով ծանրաբեռնեալ կովկասեան հայերէնով գրուած, ժողովրդական արտագրութիւն մը չէ. ան կը գտնուի մէկ քանի հայ կրգարաններու մէջ. հեղինակին անունն անծանօթ է. այդ գրուածքը յօրինուած ըլլալու է ժողարու երկրորդ կէտին մէջ: Չի գիտցուիր թէ հեղինակըն ի՞նչն իսկ է որ իր քերթուածին յարմարցուցած է այդ ժողովրդական գնացքով եղանակը, զոր կ'երգէին միաձայն:

Կոմիտաս Վարդապետը, բնագրին քանի մը հասո՞ւումները փոփոխելով և եղանակը ճարտար դաշնակումով մը ճոխացնելով երևան բերած է հզօր ու գունազեղ երկ մը:

Կը հրատարակենք ցարդ անտիպ մնացած այս գործը ըստ մէկ օրինակին այն ձեռագրին զոր Կոմիտաս Վարդապետ ինչն իսկ բաղմագրել տուաւ 1906ին Փարիզի մէջ իր սարքած հայ երաժշտութեան մեծ համերգին համար:

Արտայայտութեան երանգներն ու բացատրութիւնները աւելցուած են Պ. Վ. Սարգսեանի կողմէ յիշողարար, համաձայն այն մեկնաբանութեան որով Վարդապետը դասաւանդած է իր Պոլսոյ խումբերուն 1910 — 1914 թուականներուն:

Le texte de ce chant épique, écrit en arménien du Caucase chargé d'expressions de la langue classique, n'est pas une production de notre folklore; il figure dans plus d'un recueil de chants arméniens; le nom de l'auteur est ignoré. Cette page doit avoir été composée dans la deuxième moitié du XIXe siècle. On ne sait si c'est l'auteur lui-même qui a adapté à ses vers la mélodie, d'allure populaire, qu'on chantait à l'unisson.

Le Rév. Père Komitas modifia quelques passages du texte, enrichit la mélodie d'une harmonisation ingénieuse et en fit une œuvre chorale impressionnante.

Nous publions cet ouvrage d'après un exemplaire du manuscrit que le R. P. Komitas a lui-même fait polygraphier pour le grand festival de musique arménienne, qu'il donna à Paris en 1906.

Les indications des nuances de l'interprétation ont été ajoutées par M. W. S. Sarxian, d'après les commentaires que le R. P. Komitas faisait à ses chœurs (à Constantinople, de 1910 à 1914) en leur enseignant ce chant.

ՍԻՓԱՆԱՅ ՔԱԶԵՐ

Լօ, լօ, լօ, Սէգ Սիփանայ սարի վերան
Կտրիճներ շտապով գալիս են միանում.
Այնտեղ անախ որդիք անյաղժ Սիփան լերան
Ձէնք ու գրախի են ընթանում.
Ինչո՞ւ վառուում են զինուում,
Կատարն ի վեր ելնում անհամբեր.
Վառ արիւն է նոցա քաջ սրտի մէջ եռում.
Յուրում, անցնում են ամպեր.
Քան Սիփանայ սուր քամին
Սլանում են դէպ ի վար.
Դաշտի մէջ է թշնամին,
Նա է վառում նոցա արեան վրէժ անմոռաց:
Գազանաբար վատթար թշնամին
Հատու սուսերը հանել,
Հայ իշխանին է սպանել,
Այս է վառում քաջերին:
Հայորեաբն էլ, ոտի կանգնած,
Այժմ թշնամուն մահու մարտի է կոչում,
Ու վրէժ, արեան վրէժն է պահանջում:
Ու թշնամին, պարտըւած,
Թողնում վազում սարէ սար,
Յետ է մընում շատ աւսուր:
Արիւն թափեցին փոխանակ արեան,
Արիւն քամեց ամեֆի սուսեր,
Յագեցան, յետ դրին պատեան.
Ելնում են հիմա Սէգ Սիփանն ի վեր:
Կանաչ գազաթին քաջեր անում են մեծ խնդում,
Եւ ամպերի թանձրութեան միջին
Հսկայ Սիփանայ սար թնդում:
Էլ չեն գայ մեզ թշնամիք,
Սո՛ւր տեսան պողվատիկ:

Les Braves de Sipan

Lo ! lo ! lo ! sur les hauteurs du fier Sipan,
Des braves viennent en hâte se réunir;
Là, les fils intrépides de l'invincible mont Sipan
Accourent vers les armes et les cuirasses.
Pourquoi s'arment-ils ?
Pourquoi montent-ils, impatients, vers les sommets ?
Un sang vif bout dans leur cœur vaillant;
Ils traversent les nuages,
Plus rapides que le vent du Sipan;
Ils s'élancent vers la vallée
Où se trouve l'ennemi;
C'est lui qui allume en eux la vengeance du sang versé.
Le lâche ennemi, féroce,
A levé le glaive tranchant
Et tué le chef arménien;
C'est cela qui embrase le cœur de ces braves.
Les Arméniens, debout,
Appellent maintenant l'ennemi à un duel à mort
Et réclament la vengeance, la vengeance du sang versé.
Et l'ennemi, vaincu,
Abandonne le terrain et s'enfuit vers les monts,
En laissant un riche butin.
Ils ont versé le sang pour le sang;
Le glaive terrible but le sang et s'en rassasia;
Alors, ils l'ont rengainé,
Et ils remontent maintenant vers les hauteurs du fier
[Sipan.
Sur le vert sommet, les braves font grande fête,
Et à travers les nuages épais,
Le mont gigantesque du Sipan retentit.
L'ennemi n'osera plus s'approcher de nous,
Il a vu le glaive d'acier.

քիչ աւելի ոգեւոր
f piu animato

լօ, lo, Սէգ Սի փա նայ սա ըի վե բան կը տրիճ
Ség Si pa na sa ri vé ran ke trich

լօ, lo, Սէգ Սի փա նայ սա ըի վե բան կը տրիճ
Ség Si pa na sa ri vé ran ke trich

լօ, lo, Սէգ Սի փա նայ սա ըի վե բան կը տրիճ
Ség Si pa na sa ri vé ran ke trich

լօ, lo, կը տրիճ
ke trich

նէր ըչ տա պոզ գա լիս են մի ա նում. Այն տեղ ան ահ որ դիք
nér ech ta pou ga lis èn mi a num. Ayn tègh an ah vor tik

նէր գա լիս են լօ, Այն տեղ ան ահ որ դիք
nér ga lis èn lo, Ayn tègh an ah vor tik

նէր գա լիս են լօ, Այն տեղ ան ահ որ դիք
nér ga lis èn lo, Ayn tègh an ah vor tik

նէր գա լիս են լօ, Այն տեղ ան ահ որ դիք
nér ga lis èn lo, Ayn tègh an ah vor tik

ան յաղթ Սիփան լե բան զէնք ու զրա հի են ըն Թա նում.
an aht Si pan lé ran zènk u zra hi èn en ta num.

ան յաղթ Սիփան լե բան զէնք ու զրա հի են ըն Թա նում.
an aht Si pan lé ran zènk u zra hi èn en ta num.

ան յաղթ Սիփան լե բան զէնք ու զրա հի են ըն Թա նում.
an aht Si pan lé ran zènk u zra hi èn en ta num.

ան յաղթ Սիփան լե բան զէնք ու զրա հի են ըն Թա նում.
an aht Si pan lé ran zènk u zra hi èn en ta num.

TENOR
ossia

այն տեղ ան ահ որ դիք ան յաղթ Սի փան լե բան զէնք ու զրա հի են ըն Թա նում լօ լօ
ayn — tègh an ah vor dik an — aht Si pan lé ran zèn — ku zra hi èn en ta — num lo — lo.

Կրակոտ
con fuoco

Ին չու վառ Լու՛մ են զին Լու՛մ կա տարն ի
In chu var sum en zin sum ka tarn i

Կրակոտ Ին չու Ին չու կա տարն ի
In chu In chu ka tarn i

Ին չու վառ Լու՛մ են Լո, կա տարն ի
In chu var sum en lo, ka tarn i

Ին չու վառ Լու՛մ են Լո,
In chu var sum en lo,

վեր ել նո՛ւմ ան համ բեր, վառ ար իւն է նո ցա քաջ
vèr èl num an ham bèr, var ar iun è no tsa kadj

վեր ել նո՛ւմ ան համ բեր, Լո, կա տարն ի
vèr èl num an ham bèr, lo, ka tarn i

վեր ել նո՛ւմ ան համ բեր, վառ ար իւն վառ քաջ
vèr èl num an ham bèr, var ar iun var kadj

ան համ բեր, վառ ար
an ham bèr, var ar

սր տի մէջ ե ու՛մ, սու բում անցնում են ամ պեր, քան Սի փա նայ
ser ti mèdj yè rum, su rum ants num èn am bèr, kan Si pa na

Լո, Լո, Լո, Լո, Լո,
lo, lo, lo, lo, lo,

սր տի մէջ ե ու՛մ, սու բում անցնում քան սուր
ser ti mèdj yè rum, su rum ants num kan sur

Իւն ե ու՛մ, սու բում անցնում են ամ պեր, քան Սի փա նայ
iun yè rum, su rum ants num èn am bèr, kan Si pa na

սուր ջա մին   սը լա նում են   դէ պի վար,   դաշ տի մէջ է   Թ՛շ նա մին
 sur ka min   se la num en   dé pi var,   dash ti médj é   tesh na min
 lo. _____   lo. _____   lo. _____   lo. _____
 ջա մին   սը լա   նում վար,   դէ պի   Թ՛շ նա
 ka min   se la   num var,   dé pi   tesh na

սուր ջա մին   սը լա նում են   դէ պի վար,   lo. _____
 sur ka min   se la num en   dé pi var,   lo. _____

նա է վա ոում   նո ցա   վը ըէժն ա՛ն մո   ուոց _____
 na é va rum   no tsa   ve réjn an mo   rats _____
 lo. _____   lo. _____   վըէժ. _____
 lo. _____   vrèj, _____
 մին   նա է   վա ոում նո րա   ա ըեան վըէժ,   աք եան վը ըէժն   ա՛ն մո ուոց վը
 min   na é   va rum no ra   a ryan vrèj, ar yán ve réjn   an mo rats ve

Թ՛շ նա մին   Թ՛շ նա մին վա ոում   նո ցա   վը ըէժն
 tesh na min   tesh na min va rum   no tsa   ve réjn

վըէժ. _____   վա զա նա բար   վատթար Թ՛շ նա
 vrèj, _____   ga za na bar   vat tar tesh na
 վըէժ. _____   նոցա   վըէժ. _____   վա զա նա բար   Թ՛շ նա
 vrèj, _____   no tsa   vrèj, _____   ga za na bar   tesh na
 ըէժ. _____   նո ցա վըէժ.   նո ցա   վըէժ.   նո ցա   վըէժ.   Թ՛շ նա
 réj. _____   no tsa vrèj,   no tsa   vrèj,   no tsa   vrèj.   tesh na

ա՛ն մո ուոց վը ըէժ   վը   ըէժ _____   վա զա նա բար վատթար Թ՛շ նա
 an mo rats ve réj   ve   réj _____   ga za na bar vat tar tesh na

մին min հա տու սե re հա նել hay ish ha nin է սպա նել, é spa nêl,
 մին min Լօ, Lo, Լօ, lo,
 մին min սու սեր su sêr հա նել ha nêl Լօ, lo.

մին min հա տու սե re հա նել hay ish ha nin է սպա նել, é spa nêl,

© համարձակ *ardito*

այս է վա ռում քա ջե ըին: Հայ որ եարն էլ ո տի կանգ-
 ays é va rum ka djé rin. Hay vor yarn èl vo ti kang-
 վա ռում քա ջե ըին: Հայ որ եարն էլ ո տի կանգ-
 va rum ka djé rin. Hay vor yarn èl vo ti kang-
 Լօ, Լօ, Լօ, Լօ, Լօ, Լօ, Լօ, Լօ, Լօ, Հայ որ եարն էլ ո տի կանգ-
 lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, Hay vor yarn èl vo ti kang-
 Լօ, Լօ, Լօ, Լօ, Լօ, Լօ, Լօ, Լօ, Լօ, Հայ որ եարն էլ ո տի կանգ-
 lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, Hay vor yarn èl vo ti kang-

նաժ, նա այ ժրմ թ2 նա մուն մա հու մար տի է կան չում,
 nats, ay jem tesh na mun ma hu mar ti é kan chum,
 նաժ, թ2 նա մուն մար տի կան չում,
 nats, tesh na mun mar ti kan chum,
 Լօ, Լօ, Լօ, Լօ, Լօ, Լօ, Լօ, Լօ, Լօ,

նաժ, մա հու մար տի
 nats, ma hu mar ti

ու վր ըջժ ա ըհան վր ըջժ է նա պա հան ջում, ու թշ նա մին
 u ve rəj a ryan ve rəj é na pa han djum, u tesh na min
 վրժժ, ար հան պա հան ջում, ու թշ
 vrəj, ar yan pa han djum, u tesh
 ու թշ նա մին
 u tesh na min

պար տը ւած, Թող նում վա զում սա ըէ սար, յետ է մը նում շատ ա-
 par te vats, togh num va zum sa ré sar, hət é me num shat a-
 նա մին Թող նում վա զում մը նում շատ ա-
 na min togh num va zum me num shat a-
 նո ցա վրժժ, նո ցա լո, վրժժ, լո, վրժժ,
 no isa vrəj, no isa lo, vrəj, lo, vrəj,

Կարգ
 D con alterezza

ւար. Ա ըհն թա փե ցին փո խա նակ ար հան
 var. A ryan ta pé tsin po ha nak ar yan
 ւար. Ա ըհն թա փե ցին
 var. A ryan ta pé tsin
 լո: Ա ըհն թա փե ցին
 lo. A ryan ta pé tsin
 լո: Ա ըհն թա փե ցին ա ըհն քա
 lo. A ryan ta pé tsin a ryan ka

Ա ըիւն քա մեց
A ryun ka mès

ա մե հի սու
a mé hi su

սեր
sèr

սու ըր յա գե
su re ha gé

ցաւ
tsav

սու
su

սեր
sèr

յա գե
ha gé

ցաւ
tsav

սու
su

սեր
sèr

յա
ha

մեց _____ ա մե հի սու _____ սեր _____ սու ըր յա գե _____
mès _____ a mé hi su _____ sèr _____ su re ha gé _____

յետ դը ըին պա տեան
het de rin pa tian

եւ նում են հի
èl num èn hi

մայ
ma

սէգ Սի փանն ի
sèg Si pann i

դրին պապ
drin pad

եան
ian

եւ նում
el num

են
èn

Սի փան
Si pan

գե
gé

ցաւ
tsav

յետ
het

ցաւ _____ յետ դը ըին պա տեան _____ եւ նում են հի _____ մայ _____ սէգ Սի փանն ի _____
tsav _____ het de rin pa tian _____ èl num èn hi ma _____ sèg Si pann i _____

խանձակամ
con tenerezza

վեր.
vèr.

Սէգ Սի փա նայ
Sèg Si pa na

կա նաչ
ka nach
con tenerezza

գա գա թին քա
ga ga tin ka

վեր.
vèr.

լո, _____ լո, _____ լո, _____ լո, _____
lo, lo, lo, lo,

գնճումով *con allegrezza*

դրին եւ նում են ի վեր.
drin èl num èn i vèr.

լո, _____ լո, _____ լո, _____ լո, _____
lo, lo, lo, lo,

գնճումով *con allegrezza*

սէգ Սի փանն _____ ի վեր. _____ լո, _____ լո, _____ լո, _____
sèg Si pann i vèr. lo, lo, lo, lo,

Ջերն ա նում են մեծ խն դում ————— եւ ամ պե ըի թանձրու թեան մի
 djern a num en mèts hen dum ————— yèu am pé ri tants ru tian mi

լո, ————— Եւ ամ պե ըի թանձրու թեան մի
 lo, ————— yèu am pé ri tants ru tian mi

լո, — Եւ ամ պե ըի մի
 lo, — lo, — lo, yèu am pé ri mi

լո, — Եւ ամ պե ըի թանձրու թեան մի
 lo, — lo, lo, yèu am pé ri tants ru tian mi

Ջին հս կայ Սի փա նայ սար թըն դում, էլ մոտ չեն գայ
 djin hes ka Si pa na sar ten dum, èl mot chèn ga

Ջին Սէգ Սի փան թըն դում, էլ չեն
 djin Sèg Si pan ten dum, èl chèn

Ջին Սէգ Սի փան թըն դում, չեն գայ
 djin Sèg Si pan ten dum, chèn ga

Ջին հս կայ Սի փա նայ սար թըն ————— դում, չեն
 djin hes ka Si pa na sar ten ————— dum, chèn

մեզ թը՛ ճ նա միք սուր տե սան մեր պող վա տիկ:
 mèz tech na mik sur té san mèr pogh va tik.

գայ սուր տե սան պող վա տիկ:
 ga sur té san pogh va tik

էլ մոտ չեն գայ մեզ թը՛ ճ նա միք սուր տե սան մեր սուր — պող վա — տիկ:
 èl mot chèn ga mèz tech na mik sur té san mèr sur — pogh va — tik.

գայ սուր տե սան սուր ըր պող վա տիկ
 ga sur té san su re pogh va tik